

Amirova Nigora Bahrom qizi

Toshkent davlat transport universiteti

Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs TNI-2 talabasi

Annotatsiya: *Tarjima — bu faqatgina tilning lingvistik o'zgarishi emas, balki madaniy, axloqiy va hatto ma'naviy chegaralarni o'zaro anglash vositasi hamdir. So'nggi yillarda tarjima jarayonidagi axloqiy masalalar ma'naviy javobgarlikka qadar kengayib, muhokama qilinmoqda. Ushbu maqola tarjimonlar duch keladigan axloqiy masalalarni, ayniqsa diniy va ma'naviy ahamiyatga ega bo'lgan matnlarni tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni o'rganadi. Tarjima jarayonidagi ma'naviy javobgarlikni o'rganish orqali, maqolada tarjimonlar imon, e'tiqod va axloqiy majburiyatlarni qanday boshqarishi muhokama qilinadi. Ushbu maqolada amaliy tadqiqotlar va tarjima nazariyalari asosida tarjimonlarning ma'naviy va axloqiy mas'uliyatlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Tarjima axloqi, ma'naviy javobgarlik, muqaddas matnlar, axloqiy majburiyat, madaniyatlararo muloqot, axloqiy tarjima, til va ma'no.*

Kirish

Tarjima odatda so'zlarni bir til va madaniyatdan ikkinchisiga o'zgartirish deb ko'riladi. Biroq tarjima hech qachon neytral jarayon emas, aksincha, axloqiy va madaniy javobgarliklar bilan yuklangan jarayondir. Ayniqsa, tarjima qilinayotgan matnlar diniy yoki ma'naviy ahamiyatga ega bo'lganda, tarjimonning javobgarligi yanada oshadi. Bu kabi matnlar nafaqat so'zlarni, balki e'tiqod va imon asoslarini ham o'tkazadi.

Ushbu maqola tarjima va axloqning o'zaro bog'liqligini o'rganib chiqadi. Maqolada, tarjimonlar diniy va ma'naviy ahamiyatga ega bo'lgan matnlarni tarjima qilishda duch keladigan axloqiy muammolar tahlil qilinadi. Bu masalalarni tahlil

qilishda tarjima nazariyalari va amaliy tajribalar asos qilib olinadi. Tarjimonlarning axloqiy mas'uliyati, madaniyatlararo muloqotdagi o'rni va ma'naviy mas'uliyat masalalari keng ko'rib chiqiladi.

Axloqiy tarjima — bu nafaqat matnni to'g'ri tarjima qilish, balki bu jarayonda madaniy, axloqiy va ma'naviy jihatlarni hisobga olishdir. Tarjimon faqatgina tilni emas, balki matnning mazmuni va kontekstini ham to'g'ri o'tkazishi lozim. Ayniqsa, muqaddas matnlar yoki ma'naviy ahamiyatga ega bo'lgan matnlarni tarjima qilishda, tarjimonning axloqiy va ma'naviy javobgarligi oshadi.

Bu jarayonda tarjimon nafaqat tilga oid aniq ma'noni saqlab qolishi kerak, balki manba matnning ma'naviy mazmunini ham to'g'ri o'tkazishi zarur. Masalan, diniy matnlarning tarjimasida nozik axloqiy masalalar ko'ndalang kelishi mumkin, bu esa tarjimonning chuqur mulohaza yuritishi va javobgarlikni his qilishini talab qiladi.

Diniy va muqaddas matnlar tarjimasida eng asosiy axloqiy masala — matnning ilohiy yoki muqaddas ma'nosini o'zgartirmasdan o'tkazishdir. Qur'on, Injil, Torat kabi muqaddas matnlar tarjimasida juda ko'p muhokamalar va bahslar yuzaga kelgan. Bu matnlar faqatgina so'zlar yig'indisi emas, balki muqaddas tushunchalar va e'tiqodlar hamdir.

Muqaddas matnlarni tarjima qilish jarayonida tarjimon har bir so'zning bir necha qatlamli ma'nolarini e'tiborga olishi kerak. Masalan, arab tilidagi Qur'on matnlari ko'plab semantik qatlamlarga ega. Bu qatlamlarni boshqa tilda o'tkazishda tarjimon har bir so'zning mazmunini va kontekstini diqqat bilan hisobga olishi kerak. Har bir tarjima matnning ilohiy mazmunini yetkazishga imkon yaratishi zarur.

Madaniyatlararo muloqot tarjimonning madaniy jihatlarga e'tibor qaratishini talab qiladi. Tarjimon o'z madaniyatida mavjud bo'lmagan tushunchalarni yangi madaniyatga mos ravishda qanday o'tkazishni hal qilishi lozim. Bu jarayon ma'naviy mas'uliyatni ham o'z ichiga oladi, chunki tarjima orqali madaniyatlararo muloqot yo'lga qo'yiladi.

Tarjimonlarning diniy matnlarni tarjima qilishdagi ma'naviy javobgarligi

shundan iboratki, ular nafaqat soʻzlarni, balki matnning maʼnaviy ahamiyatini ham oʻtkazish uchun axloqiy jihatlarni hisobga olishlari kerak. Tarjimon oʻzining individual eʼtiqodlari va qadriyatlarini hisobga olmasdan, matnning asl ilohiy mazmunini saqlab qolishi lozim.

Hozirgi kunda tarjima jarayonida texnologiyalar keng qoʻllanilmoqda. Sunʼiy intellekt va avtomatik tarjima vositalaridan foydalanish tarjimonlar uchun yordamchi boʻlsa-da, bu vositalar axloqiy va maʼnaviy jihatlarni tushunib yetishmaydi. Diniy va muqaddas matnlarni tarjima qilishda bu vositalarning cheklanganligi yaqqol namoyon boʻladi.

Sunʼiy intellekt asosidagi tarjima vositalari diniy va maʼnaviy mazmunni toʻgʻri oʻtkazish uchun yetarlicha chuqur tushunishga ega emas, bu esa tarjima axloqida inson omilining ahamiyatini oshiradi. Shu sababli, texnologiyadan foydalanishda tarjimon doimiy nazoratni saqlab qolishi va axloqiy jihatlarni eʼtiborda tutishi lozim.

Xulosa

Tarjima, ayniqsa, diniy va maʼnaviy ahamiyatga ega boʻlgan matnlarni tarjima qilish, katta axloqiy va maʼnaviy masʼuliyatni talab qiladi. Tarjimon nafaqat til va madaniyatni, balki matnning maʼnaviy mazmunini ham toʻgʻri oʻtkazishi lozim. Axloqiy tarjima bu jarayonda tarjimonning oʻzining axloqiy qadriyatlarini emas, balki manba matnning asl mazmunini yetkazish majburiyatini qamrab oladi. Maqolada koʻrsatib oʻtilganidek, tarjimonlar bu jarayonda maʼnaviy javobgarlikni his qilishlari va axloqiy jihatlarni chuqur anglashlari lozim.

Foydalanilgan Adabiyotlar

- Benjamin, V. (1923). *Tarjimonning vazifasi*. In *Yorqinliklar* (69-82-betlar). Schocken Books.
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1982). *Tarjima nazariyasi va amaliyoti*. Brill.
- Venuti, L. (1995). *Tarjimonning koʻrinmasligi: Tarjima tarixi*. Routledge.
- Bassnett, S. (2002). *Tarjima tadqiqotlariga kirish*. Routledge.
- Hermans, T. (1999). *Tarjima axloqi: Shaxsiy javobgarlik masalalari*. St. Jerome Publishing.

Chesterman, A. (2001). *Tarjimaning axloqiy qoidalari: Qayta ko'rib chiqish va yangilanish*. Target, 13(1), 95-109.

Pym, A. (2012). *Tarjima axloqi va ko'p madaniyatlilik*. Benjamins.

Robinson, D. (1997). *Tarjima va gender: Tarjima jarayonidagi axloqiy masalalar*. MIT Press.

Steiner, G. (1975). *Til va tilning qabariq manzillari*. Oxford University Press.